

„Tavo ir mano dulkės gula, sukimba, lieka“

2015 02 13

Daiva Šabasevičienė

Menu faktūra

SPAUDINTI

Valentinas Masalskis, šiuo metu pas Krystianą Lupą repetuojantis pagrindinį Profesoriaus Roberto Šusterio vaidmenį garsiajame Thomaso Bernhardo kūrinyje „Didvyrių aikštė“, Menų spaustuvės erdvėje pademonstravo, kad jis visomis prasmėmis vertas profesoriaus titulo. Nors daug kam gali būti nepriimtina šio menininko regula, po minifestivalio (taip galima pavadinti jo įkurto Klaipėdos jaunimo teatro naujausių darbų pristatymą) abejingų žiūrovų tikrai neliko. Smagu gyventi, kai matai, kaip toli nuo sostinės susikūrė unikalus teatras, kur link jis juda ir kaip kartu su juo keičiasi įdomūs lietuvių menininkai.

Mokytojai grįžta prie pamokų

Pirmą kartą 1996 metais susibūręs muzikantų ir aktorių kolektyvas „Menų sambūris“ tvirtai ir ryškiai uždėjo savo piršto antspaudą ant Vidmanto Bartulio operos „Pamoka“ programėlės. Tai buvo drąsus akibrokštas tradicinių menų išpuoselėtiems, bene ryškiausia „ne pelno siekianti organizacija“. Bartulio opera „Pamoka“ gimė ne iš vadovėlių ar teatrinės patirties - šio kūrinio kokybę nulėmė visų kūrėjų gebėjimas susivienyti, savarankiškai išsprendus kiekvienam tekusius uždavinius. Kompozitorius Bartulis, dailininkas Jonas Arčikauskas, aktoriai Valentinas Masalskis, Audronė Paškonytė ir Robertas Vaidotas žiūrovus pasodino į tokio meno sąlygas, kuriose galėjai justti ne vien įdomumą ar emocinį pakylėtumą, bet ir naujų teatro profesijos kodų perskaitymą. Vidmanto Bartulio muzika pagal Eugene'o Ionesco pjesę „Pamoka“ tapo pagrindiniu pretekstu šio veikalo sceninei interpretacijai. Libreto rašė pats kompozitorius, taigi dar sykį pririšo visus likusiuosius prie partitūros, paspendė joneskiškus spąstus klausimų ir atsakymų žaidime.

Šiandien Klaipėdos jaunimo teatras pasirinko kito kompozitoriaus - Giedriaus Kuprevičiaus - anti-operą pagal to paties pavadinimo kūrinį. Libreto autorius - taip pat. Kuprevičius. Nors kūrinys parašytas dar 1976 metais, po šio teatro pastatymo tapo aišku, kodėl iki šiol niekas nedrįso jo interpretuoti.

Nuskutus išorinę kūrinio luobelę ir palikus tik garsinę partitūrą bei minimalų libreto tekstą, galima nujausti, koks stulbinantis šio kūrinio minimalizmas, pasikartojančių ritmų monotonija, kurios antimelodiškumas prilygsta joneskiškam „dantų skausmui“. Nors ši anti-opera nėra hiperaktyvi ir įtaigi, ji pateisina tai, ką Kuprevičius teigia visa savo kūryba. Taip, jis yra praėjusio šimtmečio antrosios pusės vienas ryškiausių Kauno menininkų, be kurio šis miestas būtų gerokai skurdesnis. O Klaipėdos jaunimo teatro vadovas, taip pat savo aukso amžių gyvenęs lygiagrečiai su Kuprevičiumi, nepabūgo dar kartą šokti į tuos pačius dramaturginius vandenis, pasitelkdamas kito kompozitoriaus atradimus ir savo gabios mokinės talentą. Jeigu pirmą kartą „paradui“ dirigavo pats Bartulis, tai Kuprevičiaus jubiliejinę batutą laikė Evelina Lozdovskaja. Viena iš smarkiausių šio teatro aktorių, greitai užkariavusi įvairias Klaipėdos koncertines nišas, ji tapo lydere ir savajame teatre.

Nors spektaklio stilių sukūrė Renata Valčik, neįmanoma nepastebėti ir Masalskio rankos. Vis dėlto daug kuo šis spektaklis primena pirmąjį pastatymą - dryžuotumas, kurio čia ženkliai daugiau, pagrindinio vaidmens atlikėjas Donatas Želvys, savo vaidybos maniera primenantis Masalskį... Gal dėl to spektaklyje atskirai neįvardintas jo režisierius: čia visi prisidėjo, kurdami energetinį, estetiškai švarų teatrą.

Absurdo sąvokos atsisakė pats dramaturgas: „Aš nesu joks absurdo rašytojas: norėdamas parašyti tekstą apie absurda, turėčiau žinoti, kas yra neabsurdas". Tačiau šioje anti-operoje laisvai manipuliuojama absurdo sąvoka, siekiant perteikti beprasmybę. Grįžtant į pirminį sceninio kūrinio atsiradimo tašką - tekstą, tenka pripažinti, kad Ionesco „kabina" kur kas giliau. Jis yra ne „absurdiškas", o daugiau juokingas, graudus, įspėjantis. Nors naujojoje „Pamokoje" nemažai gražių atradimų, tačiau padaryta viena esminė klaida - Rugilės Latvėnaitės Mokinė, per kurią atsiskleidžia visa dramaturgija, paversta šiuolaikine Barbe. Dėl to spektaklis netenka daug spalvų, dėl to kartu su šia sintetine dama neskauda nei dantų, nei akių. „Ružava" Mokinė nuo pat pradžių statiška, perskaitoma, nujaučiama. Kur paslėptas jos protas? Kas atsakys, kodėl Ionesco išmokė ją atlikti matematinius veiksmus, bet neišmokė atimties? Kodėl mes žavimės jos išmone, bet kenčiame, kai ji pasimeta skaičiuodama? Tačiau kodėl žiūrint spektaklį šie klausimai lieka nuošaly? Mes viso šito neišgyvename. Įvaizdis neatitinka tariamo teksto, todėl aktorinė technika tampa neįdomi, nes ji nukreipta ne į kūrinio šerdį.

Donato Želvio Mokytojas - gyvas ir įdomus. Nors jo prototipas - Valentinas Masalskis, tačiau aktorius išnyra iš už storo grimo šydo, ir regime tikrai talentingą ir laisvą kūrėją. Ypač įdomios mizanscenos, kai Želvys kelia balsą, o tuo pačiu žiojasi plati burna - it juodas šulinys, tuoj pat „prarysiantis" dar vieną savo mokinę („šiandien - keturiasdešimtoji").

Mokinio ir mokytojo tema šiandien aktualiausia. Ir vieni, ir kiti įstatyti į tokius teisinius rėmus, kuriuose žmogiškumo faktoriui vietos veik neliko. Klaipėdos jaunimo teatro „Pamoka" taip pat replikuoja šiuolaikinei pedagogikai, tik libreto minimalizmas neleidžia apginti tų, kurie tikrai yra protingi. Ne paslaptis - statistiškai šiandien daugiausia išprotėja protingiausi studentai. Jų mokytojai „nepraryja", tačiau kur slypi pedagogikos ir visos švietimo sistemos pagrindinės ydos, niekas neanalizuoja.

Pirmajame pastatyme Tarnaitė lyg niekur nieko gesino salės šviesas, perkraustydamą žiūrovus į kitą erdvę, kurioje buvo neaišku, kuo geriau būti - mokytoju ar mokiniu. Klaipėdos jaunimiečiai taip pat atrado įtaigų sprendimą: šiame spektaklyje Tarnaitė transformavosi į visą pulką tarnaičių, kurias vaidino susiketurgubinė personažai, lyg antikinis Choras, lemties pranašas. Sprendimas puikus. O tai, kad Choras dominuoja, kad jų judėjimo trajektorija „audžia" įdomų sceninį ornamentą, didžia dalimi priklauso ir Renatos Valčik talentui. Dryžuoti ar švelniai languoti audiniai vos skiria jų grupeles, tačiau vienu rūbu vilkintys net keturi tarnai atrodo įtaigiai.

Kiek Valčik benaudotų natūralių audinių draperijos, visada sugeba išlaikyti sceninę švarą ir konceptualumą. Nors dailininkė dėl objektyvių aplinkybių kai kuriuos kostiumus persiuva iš padėvėtų, įsigytų „antrų rankų" parduotuvėse, tačiau kiekviena kišenė, kiekviena rankovė tampa svarbia kūrinio detale. Taip prie Mokytojo perdirbto palto-frako iš nugaros papildomai prisiuotos šviesiai rudos rankovės tapo savotiškais „juodojo angelo" sparnais. Aliuzijų galima surasti ir daugiau, tik ne visada jos sceniškai išvystomos. Dailininkės darbą išryškino subtilus Artūro Lepiochino apšvietimas. „Žaisdamas" su šviesa, jis kai kurias scenas sunivelio, o kai kurias dar labiau išryškino, leisdamas įtaigiau skleisti pagrindiniams scenos veikėjams.

Ši opera išsiskiria darna ir sugebėjimu spinduliuoti muzikalumą. Jeigu grynosios muzikos joje beveik nėra, tai visas aktorinis ansamblis sudaro vieningą muzikinę partitūrą. Tokia dermė pasiekama tik įtempto kasdienio darbo dėka, ir šiandien tai yra pats didžiausias turtas, kurio Klaipėdos jaunimo teatrui netrūksta.

Fortissimo į knygų pasaulį

Jaunųjų teatro kūrėjų spektaklis „Knygų personažai atgyja" - neilgas, trunkantis vos 40 minučių, tačiau spektakliuku jo nepavadinsi. Tai rimtas spektaklis vaikams, sutelkiantis dėmesį tiek, kiek reikia gerai pamokai. Čia svarbiausia net ne edukacija, o raginimas prisiminti ar ateityje perskaityti vaikų literatūros klasikos kūrinius, čia svarbu tai, kad jaunieji teatro žiūrovai turi